

13.3.2013

Dnro 697/4/12

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Pasi Pölönen

KÄRÄJÄTUOMARIN HUOLIMATTOMUUS

1

KANTELU

Kantelija pyysi 17.2.2012 kirjeessään eduskunnan oikeusasiamiestä tutkimaan Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomarin A:n menettelyä lievää pahoinpitelyä koskevassa rikosasiassa - - -. Hän tuomitsi kantelijan lievistä pahoinpitelystä, vaikka kyseessä on asianomistajarikos, eikä asianomistaja ollut vaatinut rangaistusta. Virallinen syyttäjä oli nostanut asiassa syytteen pahoinpitelystä.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta oikeusasiamiehen kansliaan hankittiin Helsingin hovioikeuden 10.6.2011 antama tuomio - - - sekä Helsingin käräjäoikeuden kantelussanne tarkoittama 4.10.2010 antama tuomio - - -. Helsingin hovioikeus on lähemmin jäljempänä esitetyin tavoin jättänyt kantelijaa koskeneen syytteen lievistä pahoinpitelystä tutkimatta ja vapauttanut hänet käräjäoikeuden tuomitsemasta rangaistuksesta. Hovioikeuden tuomio on saadun tiedon mukaan lainvoimainen.

Oikeusasiamiehen käytettävissä oli myös apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja kantelijalle 8.2.2012 antama vastaus tämän kanteluun - - -, jossa hän oli arvostellut puheena olevassa asiassa syytteitä ajaneen kihlakunnansyyttäjän menettelyä. Apulaisoikeusasiamies katsoi, ettei asiassa ollut tullut esille oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä kihlakunnansyyttäjän osalta.

3

RATKAISU

3.1 Arvioinnin lähtökohtia

Korkein oikeus on ennakkoratkaisussaan 2002:12 todennut tässä relevantisti muun muassa seuraavaa:

”Asianomistaja ei saa tietämättään menettää syyteoikeuttaan ja sen käyttämiseen liittyviä oikeuksiaan. Näin ollen tuomioistuimen on, silloin kun aihetta siihen ilmenee, tapauskohtaisesti arvioitava, vastaako se, mitä asianomistaja on esitutkinnassa ilmoittanut rangaistusvaatimuksestaan tutkittavana olevassa asiassa, hänen tarkoitustaan.

Tässä tapauksessa B on ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole rangaistusvaatimusta. Käräjä-

oikeudessa hän on kuitenkin lausunut yhtyvän syyttäjän rangaistusvaatimukseen. Muutoksenhakemuksessaan B on kertonut, ettei hänelle ollut esitutkinnassa ilmoitettu, mikä on rangaistusvaatimuksen esittämättä jättämisen oikeudellinen seuraamus. Hän ei ollut myöskään ymmärtänyt, että rikosasian ratkaisulla voi olla vaikutusta erikseen ajettavan vahingonkorvausasian menestymisen kannalta.

B on oikeuksiensa ajamiseksi kääntynyt lakimiehen puoleen ennen asian käsittelyä oikeudessa ja hänellä on kärjäoikeudessa ollut oikeudenkäyntiavustaja. Näissä olosuhteissa on uskottavaa, ettei B ole häntä esitutkinnassa kuultaessa tiennyt rikosasian oikeudenkäynnin ja sen lopputuloksen merkityksestä hänen etujensa kannalta, ja ettei sanamuotonsa mukaan syytteestä luopumista tarkoittavan ilmoituksen merkitystä ole tällöin selvitetty hänelle.”

Hankitun asiakirjaselvityksen mukaan nyt puheena olevassa rikosasiassa on ollut puolin ja toisin kaksi vastaajaa ja kaksi asianomistajaa. Virallisen syyttäjän vaadittua molemmille rangaistusta pahoinpitelystä molemmat ovat yhtyneet syytteeseen. Kärjäoikeus katsoi tuomiossaan molempien syyllistyneen pahoinpitelyn sijasta lievään pahoinpitelyyn.

Kantelija valitti tuomiosta hovioikeuteen, jossa virallinen syyttäjä piti kärjäoikeuden tuomiota oikeana. Hovioikeus varasi syyttäjälle ja kantelijan vastapuolelle tilaisuuden lausua siitä, mikä merkitys asiassa on annettava vastapuolen esitutkinnassa antamalle ilmoitukselle siitä, ettei hän vaadi kantelijalle rangaistusta, sekä vastapuolelle tilaisuuden lausua myös siitä, oliko hänelle esitutkinnassa selvitetty, mikä merkitys hänen ilmoituksellaan on.

Helsingin hovioikeus on 10.6.2011 tässä asiassa antamassaan tuomiossa - - - todennut, että

”X on esitutkinnassa ilmoittanut, ettei hän vaatinut rangaistusta [kantelijalle]. Asianomistajan esitutkinnassa antama ilmoitus siitä, ettei hän siinä yksilöidyn teon johdosta vaadi rangaistusta, tarkoittaa yleensä luopumista syyteoikeudesta (KKO 2002:12). X on hovioikeudelle toimittamassaan vastauksessa ilmoittanut, että esitutkinnassa hänelle oli kerrottu hänen ilmoituksensa merkitys asiassa.

Hovioikeus toteaa, että X:n esitutkinnassa antama ilmoitus siitä, ettei hän vaatinut [kantelijalle] rangaistusta, on ollut sitova ilmoitus syyteoikeudesta luopumisesta. Näin ollen virallisella syyttäjällä ei ole tuolloin voimassa olleen rikoslain 21 luvun 16 §:n (578/1995) säännös huomioon ottaen ollut syyteoikeutta [kantelijan] syyksi luetusta lievästä pahoinpitelystä eikä kärjäoikeuden olisi tullut tutkia syytettä sanotusta rikoksesta.”

3.2 Selvitysten sisältöä

Kärjätuomari A kertoi, että kantelija toimi syksyllä 2010 Helsingin kärjäoikeudessa määrääkäsena haastemiehenä. Häntä ja tämän entistä puolisoaan koskeva pahoinpitelyasia tuli kärjäoikeudessa vireille 23.8.2010. Puheenjohtajaksi 4.10.2010 istunnossa oli alun perin määrätty kärjäviskaali. A katsoi, että koska syytteessä oli kärjäoikeuden henkilökuntaan kuuluva vastaaja, tuli puheenjohtajana toimia kärjätuomari. A toimi puheenjohtajana.

Selvityksen mukaan tapahtumainkulku asiassa on selostettu oikein hovioikeuden tuomiossa. Syyttäjä vaati kantelijalle rangaistusta pahoinpitelystä. A katsoi tämän syyllistyneen kuitenkin vain lievään pahoinpitelyyn. Asianomistaja ei ollut vaatinut rangaistusta tästä teosta. Kärjätuomari A totesi, että kantelijan tuomitseminen rangaistukseen tällaisesta teosta on ollut virhe. Virhe on johtunut huolimattomuudesta.

Kärjäoikeuden laamanni yhtyi lausunnossaan kärjätuomari A:n esittämään. Laamanni toi

esille, että hovioikeus on kumonnut tuomion ja vapauttanut kantelijan hänelle tuomitusta rangaistuksesta.

3.3 Kannanotto

Totean, että rikosprosessissa kaikki niin sanotut prosessinedellytykset ovat absoluuttisia ja tuomioistuimen viran puolesta huomioon otettavia. Syyttäjän asiavaltuus asianomistajarikosten osalta on yksi prosessinedellytyksistä. Käsillä olevassa asiassa käräjäoikeuden tuomiosta ei ilmene, että siellä olisi ollut esillä se, että kantelijan vastapuoli oli esitutkinnassa ilmoittanut, että hän ei vaadi asiassa rangaistusta. Sitä vastoin käräjäoikeuden tuomioon on merkitty, että kantelijan vastapuoli yhtyi syyttäjän rangaistusvaatimukseen.

Esillä olleet syytteet liittyivät molemmat samaan tapahtumainkuvaukseen, jossa syyttäjä katsoi molempien osapuolten menetelleen lainvastaisesti. Virallinen syyttäjä ei esittänyt asiassa vaihtoehtoisista rangaistusvaatimusta lievistä pahoinpitelystä. Käräjäoikeus on päätenyt tähän rikosnimikkeeseen oman harkintansa perusteella sen jälkeen, kun sille oli esitetty tapahtumia koskevat väitteet ja niitä tukevat todisteet.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 4 §:n mukaan syyttäjän on toimitettava tuomioistuimelle esitutkintapöytäkirja sekä kirjalliset todisteet, todisteena käytettävät esineet ja muut asian käsittelemistä varten tarpeelliset asiakirjat haastehakemuksen yhteydessä tai viipymättä syytteen nostamisen jälkeen.

Tilanteessa, jossa tuomioistuin pääkäsittelyn päätteeksi päätyy syyksilukemaan syytettä lievemmän rikosnimikkeen, joka on asianomistajarikos, tulee tuomioistuimen viran puolesta varmistua siitä, että asianomistajarikoksesta on esitetty rangaistusvaatimus. Tähän tuomioistuimella on mahdollisuus sille toimitetun esitutkintapöytäkirjan ja muun aineiston sekä kyselyoikeutensa kautta.

Käräjätuomari A on myöntänyt tuomion olevan mainitulla perusteella virheellinen. Virhe on johtunut huolimattomuudesta. Asiassa on selvää, että käräjätuomari A:n menettely on ollut virheellistä.

Totean, että kantelija on turvautunut asiassa menestyksellisesti säännönmukaiseen muutoksenhakuun. Virheestä ei ole tässä mielessä lopulta aiheutunut hänelle haittaa. Luonnollisesti haittaa on aiheutunut sitä kautta, että hän on joutunut turvautumaan muutoksenhakuun ikään kuin tarpeettomasti.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen käräjätuomari A:n menettelyn lainvastaisuudesta hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.